

правда. Я и Холокост на Прикарпатье / Б. С. Арсен. – Надворная: Надворнянская типография, 2006. – 415 с. 24. Баран О. Спогади Степана Шухевича як джерело вивчення культури й побуту галицького сільського духовенства кінця XIX – початку XX ст. / О. Баран // Галичина. Всеукраїнський науковий і культурно-просвітницький часопис. До 100 річчя від народження Романа Шухевича. – Івано-Франківськ, 2008. – Ч. 14. – С. 433–437. 25. Данилюк А. Шляхами України: Етнографічний нарис / А. Данилюк. – Л.: Світ, 2003. – 256 с. 26. Руда Ольга Іванівна, 1925 р. н., народилася в м. Калуш Івано-Франківської області, освіта середня. Записав автор у 2009 р. 27. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.) / М. Кугутяк. – Івано-Франківськ, 1994. – 202 с. 28. Редліх Ш. Разом і нарізно в Бережанах / Ш. Редліх. – К.: Дух і літера, 2002. – 325 с.

Ростислав Котовський

ИЗМЕНЕНИЯ В ПОВСЕДНЕВНОЙ ЖИЗНИ ГАЛИЦКО-ВОЛЫНСКОГО СЕЛА В 1939–1941 ГГ.

В выделены факторы, связанные с приходом советской власти, которые влияли на изменение устоявшихся традиций жизни сельских общин Восточной Галиции и Западной Волыни на уровне сельских общин украинцев, поляков, евреев.

Ключевые слова: Восточная Галичина, Западная Волынь, повседневность, сельские общины, украинцы.

Rostislav Kotovsky

CHANGES IN THE DAILY LIFE OF THE GALICIAN-VOLYN VILLAGES IN 1939–1941.

In highlights factors associated with the advent of Soviet power that influenced the change of established practices of life in rural communities of Eastern Galicia and Western Volhynia in the level of rural communities Ukrainian, Poles and Jews.

Key words: Eastern Galicia, Western Volyn, casual, rural communities, Ukrainian.

УДК 94 (477) "1941/1944"

Олексій Гончаренко

**МАЙНОВІ ПРАВОВІДНОСИНИ МІСЦЕВОГО НАСЕЛЕННЯ РАЙХСКОМІСАРІАТУ
"УКРАЇНА": ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО СТАТУСУ ТА АНАЛІЗ
НОРМАТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

У статті розглядається проблема визначення статусу цивільно-правових відносин місцевого населення Райхскомісаріату "Україна", зокрема, у майновому їх сегменті. Основна увага приділяється практичній діяльності окупаційної адміністрації у сфері цивільно-правових суспільних відносин, а також аналізу нормативно-правової бази, на основі застосування якої здійснювалось врегулювання відносин щодо володіння, користування та розпорядження майном.

Ключові слова: окупаційний режим, Райхскомісаріат "Україна", цивільно-правові відносини, майнові правовідносини.

Гітлерівська окупація була одним з найважчих періодів вітчизняної історії. Нацистський тоталітарний режим повністю поглинув громадянське суспільство, змусив його працювати на власні потреби. Незважаючи на це, у місцевому суспільстві, продовжували існувати цивільно-правові відносини, притаманні будь-якому соціуму, який зумів пройти період становлення державно-політичних форм свого існування. Тому вивчення маловідомих сторінок цього сегменту окупаційного минулого, здатне показати не лише особливості функціонування гітлерівської адміністрації, а й засвідчити існуючий правовий конфлікт між суспільством і владою та засоби його вирішення.

Однією з умов існування політичної організації суспільства, що власне і призвела до створення державно-політичних режимів, як давно минулого, так і сучасності, є відносини, що складають основу цивільного права. Його внутрішню структуру формують майнові та особисті немайнові відносини, що складаються між фізичними та юридичними особами, державою та іншими суб'єктами публічного права. Майнові правовідносини пов'язуються з належністю, набуттям, володінням, користуванням і розпорядження майном. Усі зазначені правовідносини, нехай і в спотвореному та хаотичному вигляді, але усе ж продовжували існувати і за гітлерівського окупаційного режиму. Причини цього полягала не

стільки в часових аспектах окупації, скільки в тих відносинах, що складали основу існування самого суспільства. Базис, на основі якого існує людське суспільство становлять відносини власності, що фактично прикріплюють людину до певного місця проживання, родини і сім'ї, визначають її місце у системі соціально-економічних і політичних відносин.

Виключення з цих правил становили майнові правовідносини таких категорій населення, як євреї, цигани (роми), військовополонені і представники колишнього радянсько-партійного активу, які відмовлялись співпрацювати з новою владою. Ці особи позбавлялись власності, а самі вони підлягали фізичному знищенню. Належне їм майно переходило у власність установ окупаційної адміністрації.

Досить довгий час в окупованій Україні для врегулювання майнових правовідносин місцевого населення продовжувало застосовуватись радянське цивільне право. Окупаційній адміністрації доводилось видавати нормативні акти локальної дії, встановлювати інші правовідносини. При цьому, юридична складова мала недосконалий характер, оскільки, німецькі чиновники у текстах виданих нормативних актів не обумовлювали припинення дії тих чи інших радянських приписів. Тому, безпосереднім виконавцям встановлених нормативних вимог доводилось досить складно їх виконувати. Часто, на місцях, були відсутні самі тексти радянських законів. Не вистачало і спеціалістів, які були б принаймні з ними знайомі. Таким чином, проблеми нормативно-правового забезпечення функціонування німецької окупаційної адміністрації, правового оформлення стосунків з місцевим суспільством, фактично не розв'язувались і відставали від потреб врегулювання реально існуючих суспільних відносин.

Лише з 12 січня 1943 р. на теренах Райхскомісаріату "Україна" почали діяти "Правила для тимчасового врегулювання особистого, сімейного і спадкового права в Райхскомісаріаті України". Цей нормативний акт складався з трьох розділів: "Особисте право", "Сімейне право", "Право спадкування". У преамбулі цього нормативного акту зазначалось, що "Цивільне право Радянського Союзу відмінене", а тому, "Для забезпечення правопорядку найважливіші правові відносини місцевого населення Райхскомісаріату України, повинні бути заново врегульовані".

Відповідно до першого розділу зазначеного нормативного акту повнолітніми, а відтак і дієздатними оголошувались особи, які досягли 18-річного віку. Недієздатними особами визнавались: неповнолітні; особи, які перебували під опікою; особи, які мали душевні захворювання. Безвісно відсутня особа, за рішенням місцевого судді у цивільних справах (шліхтера), могла бути оголошена померлою. Часові терміни її відсутності мали досягати десяти років.

Розділ "Право спадкування" визначав три черги спадкоємців. До першої – належали діти спадкодавця. Вже зачаті, але ще не народжені діти на момент смерті спадкодавця, лише "приймались до уваги". Незаконнонароджені діти спадкодавця прав на спадкування не мали. До спадкоємців другої черги належали батьки, брати та сестри спадкодавця; третьої – діди та баби.

До спадкоємців належав і той з подружжя, який пережив померлого. У разі, якщо він ставав спадкоємцем, разом з дітьми, йому належала одна чверть власності померлого, а коли спадкування відбувалось із спадкоємцями другої черги – половину. Якщо при відкритті спадщини виявлявся факт відсутності спадкоємців, то у цьому випадку законним спадкоємцем визнавався Райхскомісаріат "Україна".

Заповіт міг бути укладений шляхом протокольного запису, складеного шліхтером або нотаріусом. Заяву спадкодавця засвідчували підписами двоє свідків. При виникненні спору між спадкоємцями, справу розглядав шліхтер. Особа, у якій зберігався заповіт після отримання повідомлення про смерть спадкодавця, зобов'язувалася надати його шліхтеру. При невиконанні цього зобов'язання, шліхтер мав право накладати штраф розміром до однієї тисячі карбованців. При знаходженні заповіту в шліхтера, останній зобов'язувався відкрити та повідомити його зміст спадкоємцям [1, арк. 27–36].

Одним з поширених явищ окупаційного режиму стали постійні пограбування місцевого населення. У цьому аспекті також виявлявся неповноцінний цивільно-правовий статус населення України. Грабунки, належного громадянам особистого майна, стали звичним соціально-побутовим явищем тогочасного життя. Відповідні дії здійснювались як працівниками місцевих українських та німецьких органів влади, так і військовослужбовцями вермахту. При цьому свавільні дії представників органів місцевого управління та поліції підлягали покаранню. Відомо немало фактів звільнення з роботи, ув'язнення тих, хто використовував службове становище та грабував місцеве населення [2, арк. 114]. Саме цим німецька адміністрація намагалась показати свою лояльність та справедливість, готовність до захисту прав та інтересів місцевого населення.

Разом з тим, припинити грабунки, які вчинялись представниками вермахту не вдалось. Окремі офіцери прагнули викоринити це ганебне для армії явище. "Незважаючи на видані раніше розпорядження, деякі військовослужбовці вважають, що сам факт перебування на ворожій території

дозволяє вільно відбирати продукти, тварин і т.п., що належать приватним особам. Подібні помилкові думки повинні бути негайно усунуті", – категорично зазначалося в наказі "Про зміст дисципліни" в одному з армійських корпусів [3, арк. 23]. Проте, грабунки людей не припинялися.

У випадках вилучення німецькими підрозділами майна або знищення його під час боїв, місцеве населення мало право звертатися із заявами про надання компенсацій до органів місцевого управління. "Прошу повернути мені п'ятдесят снопів жита, яке забране німецькою армією під час бою", – зверталась 2 серпня 1941 р. до "комісії національної ради" Підвисоцького району на Кіровоградщині мешканка одного з сіл. Керівник району наклав резолюцію – "повернути" [4, арк. 1]. Таких заяв і звернень до місцевої влади можна відшукати немало. Отже, певні компенсації за пограбоване майно усе ж надавалися. Проте німецькі управлінці перекладали ці проблеми на органи місцевого управління, що відшукували резерви для компенсаційних заходів.

Працівники органів місцевого управління і поліції не могли впливати на поведінку військовослужбовців та критикувати їх дії. "Я розповів населенню про те, що німці не мають права грабувати, вони за все повинні платити" – свідчив колишній начальник районної поліції. За ці слова його заарештували, перевели до іншого району, а невдовзі ще й понизили у посаді [5, арк. 19].

З окупацією України військові адміністрації закликали місцеве населення до збереження спокою та підтримки порядку. У відозовах німецького командування, адресованих місцевому населенню, його намагалися переконати не лише у збереженні у недоторканому вигляді попереднього цивільного статусу, а й у суттєвому зростанні. "Українці, даю вам до відому, що німецьке військо від вас хоче. Ми хочемо, щоб кожен хазяїн мав корову, щоб кожний мав своє поле, свою картоплю, хліб, капусту, молоко, кури, свині, бджоли, щоб зимою не голодували. [...] Хай живе нова Україна із спокійними господарями, господаринями, робітниками, в якій немає жодних жидів, комісарів, більшовиків і жодних партизан" [6, арк. 72], – зазначалося у типовій для тих часів відозві.

Разом з тим, гасла, у яких звучали ідеї відновлення приватної власності та ліквідації колгоспів, не підкріплювалися відповідними практичними заходами. Перебудова суспільства на принципах приватної власності та основах ринкового господарства мала б забезпечуватись правовою системою, у якій проголошені принципи отримали б завершений, цілісний вигляд. Відсутність подібного вирішення майнових проблем є свідченням колоніальної, експансіоністської сутності окупаційного режиму. Усе інше виражало лише певні тактичні плани в економічній та соціальній сферах.

Фактично, гітлерівці залишили у незмінному стані систему майнових правовідносин, що діяла у радянські часи і відповідно якій був відсутнім повноцінний, наділений реальними юридичними правами та можливостями власник, що мав права на необмежене володіння, користування та розпорядження належним йому майном. Реалізація проголошених ідей щодо відновлення приватної власності лежала поза межами окупаційної доктрини.

Незважаючи на пропагандистські гасла окупаційної адміністрації щодо ліквідації колгоспів, на їхній основі утворювались громадські господарства. Об'єкти власності, відібрані у селян в радянський період, залишалися у користуванні громадських господарств і поверненню не підлягали.

Надії колишніх розкуркулених селян на справедливе вирішення майнових проблем виявилися марними. Не йшла мова і про відшкодування збитків, заподіяних їхнім господарствам діями радянської влади. Такі види майнових правовідносин, як право власника на приплід та прибутки взагалі не розглядалися. Це свідчить про те, що німецька влада не збиралася вирішувати назрілі майнові проблеми місцевого населення.

Окремий аспект цивільно-правових засад життя сільського населення перших місяців окупації становив врожай 1941 р. Цілком очевидно, що не з мотивів соціальної справедливості та гуманності, а швидше через руйнацію хлібозаготівельної системи, небезпеки реальної втрати продовольства, частину врожаю було поділено серед населення сіл. Здебільшого, розподілу підлягало зерно. При цьому, певна його частина була розподілена і серед людей, які з початком окупації повернулись до сіл.

Розподіл врожаю не був хаотичним та неконтрольованим. До роботи комісій із розподілу врожаю 1941 р. залучалися працівники районних та сільських управ. Частину зерна отримали розкуркулені мешканці сіл, які до війни в колгоспах не працювали [7, арк. 13]. Певні пільги надавалися дезертирам, які, виступаючи на зборах мешканців сіл, забороняли наділяти зерном сім'ї, рідні яких перебували у Червоній армії [8, арк. 205].

У середовищі сільських громад відбувався перерозподіл об'єктів прав приватної власності, таких, як речі, тварини та приплід, будинки. У частини колишніх радянських активістів та членів партії, спеціальними розпорядженнями районних та сільських управ конфіскувалося життєво необхідне майно. Проте основним об'єктом перерозподілу стала нерухома власність, зокрема, будинки, відібрані у період колективізації. "При приході німців появився актив з бувших розкуркулених або репресованих елементів. Почалося повернення хат розкуркуленим,

відшукування своїх меж і прав на садиби", – зазначалося у одному з післявоєнних радянських джерел [9, арк. 79]. Проте ситуація щодо повернення майна не була однозначною. Частина людей намагалась повернути майно, відібране у свій час радянською владою. Однак, німецькі управлінці відмовляли їм у цьому. Навіть якщо орган місцевого управління приймав позитивне рішення, німецькі керівники їх відміняли [10, арк. 30].

Навесні 1942 р. у зоні військової адміністрації проведено низку заходів, що мали б переконати місцеве населення у "невідворотності" відновлення справедливості. Так, згідно з розпорядженням "Про новий земельний порядок в Гадяцькій окрузі" передбачався поділ землі та проведення організації робіт з її розподілу. Документом передбачалось повернення селянам землі, що належала їм на 1939 р. Розмір площі отримуваної землі не мав перевищувати 0,8 га. Селяни, які могли довести факт своєї участі у боротьбі з партизанами, могли отримати 1 га власної землі. Подальший розподіл землі мав розпочатися восени 1942 р. і безпосередньо залежав від виконання сільськогосподарських поставок. Заяви на отримання земельних ділянок мали право подавати й інші категорії сільського населення, "особливо працездатні та багатосімейні". Умовою отримання присадибної ділянки була повноцінна робота в громадському господарстві.

Право на отримання присадибних ділянок отримали селяни, "які були вигнані советською владою", із застереженням – "коли вони можуть господарювати на своїй ділянці". "Новоприбулі" особи, не мали права відразу отримати землю. Їх зобов'язали "доказати свою працездатність протягом року".

Розпорядженням визначалася категорія селян, що не мала права на отримання земельної ділянки: "неспроможні господарювати", "коли людина не користується довір'ям", "коли один із членів родини неодноразово чинив тяжкі злочини". У разі "недостатньої працездатності" розмір земельної ділянки міг бути зменшений або ж вона відбиралась. Наділення селян присадибними ділянками оформлювалось протоколами, затверджуваними районною владою та сільськогосподарською комендатурою [11].

Ще один із заходів військової адміністрації стосувався повернення будинків. Так, згідно з розпорядженням сільськогосподарської комендатури "Про повернення будинків і області Гадяч, Зіньків, Петрівка" від 9 квітня 1942 р. передбачалось повернення будинків та присадибних ділянок у розмірі, який вони мали станом на 1939 р., але не більше 0,80 га.

Будинки поверталися колишнім власникам негайно, якщо: вони були "пусті або напівзаселені", "в яких живуть активні комуністи або люди, що не люблять працювати". Разом з тим, будинки не поверталися, якщо в них вже мешкали особи, які "через свою роботу з'являються корисними членами громадських дворів", або ж якщо ці будівлі вже використовувались для потреб громадських господарств [11].

Невдовзі аналогічне розпорядження з'явилося і для мешканців м. Гадяча. Міське населення також мало право на отримання відібраного майна, зокрема, будинків з присадибними ділянками не більшими ніж 0,25 га. Розпорядження було доповнено низкою положень, відповідно до яких підлягало конфіскації майно "незаконно" отримане "під час комуністичного режиму", навіть, якщо його власник ще не повернувся, а також "Коли будинком незаконно володіє комуністична родина, годувальник якої знаходиться в червоній армії, і коли ця родина була активно більшовицькою...". При неможливості повернення майна попередньому власнику, йому надався вільний будинок або матеріал для будівництва [12].

Окупаційна адміністрація, усупереч діючим нормативним установкам, зокрема, щодо передачі майна за допомогою акту дарування, намагалась не допустити нагромадження певних цінностей у власності окремих сімей. Так, як можна пересвідчитись з матеріалів одного типового цивільного позову, людина мала право передати власне майно у дар на умовах догляду й харчування "до смерті", оформивши відповідний договір дарування. Разом з тим, окупаційна реальність вносила свої корективи у цей процес. Так, нотаріус міг відмовитись скласти відповідний акт, хоч влада в особі житлового відділу міської управи була не проти такого рішення [13, арк. 1–13]. Особи, які не погоджувались з цими рішеннями органів місцевої влади могли подавати позовні заяви до судів шліхтерів [14, арк. 12].

Аналіз матеріалів судових справ засвідчує про те, що місцеве населення мало право захищати свої майнові права в судовому порядку, які були порушені як з боку одного з подружжя, так й іншими особами. Тому позивачі могли вимагати від суду відновити їх права щодо колишнього майна у вигляді речей, так і продуктів харчування [15, арк. 1–8; 16, арк. 1–6].

Окупаційною адміністрацією проводились заходи із примусового продажу частини майна, зазвичай, тих осіб, які не сплачували податки або накладені на них штрафні санкції. Так, у разі несплати штрафів упродовж однієї доби, виконавці постанов київського міського голови та голів районних управ описували та оцінювали майно, продаж якого компенсував не лише витребувані

суми, а й технічні витрати, пов'язані з його перевезенням та продажем. Описана річ продавалась у визначеному рішенням міського голови закладі торгівлі, відповідно до оцінки визначеної виконавцем постанов. Якщо упродовж двох тижнів річ не продавалась, виконавець разом з двома оцінювачами міг зменшити її вартість.

У разі неможливості продажу речей зазначеним порядком, передбачався його прилюдний продаж. За три дні до запланованого продажу, рішення про це оголошувалося у письмовому порядку у будинковому управлінні, у якому був зареєстрований боржник, відповідній районній управі та торговельному закладі. Торговля розпочиналась із суми боргу з додаванням 33 % від оголошеної вартості. Річ залишалась за тим покупцем, який пропонував найвищу ціну.

У виключних випадках, якщо речі були великі за розмірами і було важко організувати їх транспортування, то відповідним розпорядженням міської управи організовувався продаж за місцем її знаходження [17, арк. 56, 57].

На окупованій території відновлювалась робота нотаріальних контор, що здійснювали наступні правочини: запис актів цивільного стану, засвідчення різних договорів та заповітів, реєстрацію статутів артілей, товариств та компаній, засвідчення підписів юридичних осіб, засвідчення копій документів, інші нотаріальні чинності" [18, арк. 1].

Однією з умов повноцінного існування цивільного права був вільний обіг об'єктів власності. Підходи окупаційної адміністрації до цієї проблеми вважалися обмежувальними: по-перше, значна частина речей була суттєво обмежена та заборонена до вільного обігу, по-друге, влада поступово застосовувала обмежувальні заходи щодо вільного обігу практично усіх об'єктів цивільного права. Шляхом встановлення особливих правил для відповідного виду діяльності, планомірно й системно знищувалась базарна торгівля. Торгувати на відкритих базарах можна було лише у чітко встановлені дні та години. Заборонялись до продажу зерно, птиця та продукти харчування, що підлягали обов'язковій здачі. Лише після того, як селянин здавав усе необхідне державі, він, за відповідною довідкою, виданою гебітскомісаром, мав право продавати цей вид товару на базарі за фіксованими цінами. Заборонялось до продажу майно, що раніше належало євреям [19, арк. 141]. Кількість найменувань товарів, дозволених для продажу, увесь час зменшувалась. За порушення правил торгівлі, органами управління виносились рішення про адміністративне покарання винних у цьому осіб, – штраф до 200 крб. або примусові роботи терміном до двох тижнів [17, арк. 59].

Окупаційною адміністрацією встановлювався особливий порядок продажу окремих об'єктів власності, наприклад, коней. Порушників карали штрафом у розмірі 5000 крб. Передбачалась і додаткова відповідальність – "згідно військового часу". Нагляд за виконанням постанови покладалась на сільських старост та начальників місцевих поліцейних установ [20, арк. 10].

Отже, цивільно-правовий статус місцевого населення, зокрема, майнові правовідносини, безпосередньо залежали від національної приналежності суб'єктів цивільного права. Привілейований, порівняно з рештою населення, цивільно-правовий статус отримали особи німецького походження та громадян Третього Райху. Євреї та цигани, взагалі, втратили право на майно, що оголошувалося державною власністю і підлягало конфіскації. Кошти від його реалізації надходили на рахунки органів місцевого управління.

Для захисту своїх майнових інтересів, місцеве населення мало право звертатися до судових органів та вимагати відновлення порушених прав. Відповідачем у судових позовах могли бути і органи місцевого управління. Разом з тим, грабунки майна, що належало місцевому населенню, так і не припинились. У окремих випадках компенсації за втрачене майно виплачувалися органами місцевого управління. Службовці органів місцевого управління та поліції, які вчиняли ці незаконні дії, підлягали покаранню.

У перші дні гітлерівської окупації, за ініціативи населення, постраждалого від дій радянської влади та органів місцевого управління, здійснювався певний перерозподіл власності, що був припинений розпорядженнями німецьких управлінців. Лише у другій половині 1942 р. у ряді областей, що перебували під юрисдикцією військової адміністрації, розпочався процес передачі колишньої власності їх попереднім власникам. Об'єкти переданої власності стосувалися виключно частини землі та будинків.

Окупаційною адміністрацією суворо контролювався вільний обіг майна. Лише після обов'язкових поставок та сплати податків селяни мали право продавати частину продуктів харчування на місцевих ринках за фіксованими цінами. Асортимент товарів, допущених до купівлі-продажу увесь час зменшувався. Так само зменшувався і час, виділений німецькою владою для проведення базарів. Особи, які допускали несанкціоновану купівлю-продаж окремих видів майна, підлягали суворому покаранню.

Список використаних джерел

1. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАГОУ). – Ф. 3206. – Оп. 2. – Спр. 224. 2. Центральний державний архів громадських об'єднань України. – Ф. 57. – Оп. 4. – Спр. 229.
3. ЦДАГОУ. – Ф. 1. – Оп. 70. – Спр. 111. 4. Державний архів Кіровоградської області (далі – ДАКО). – Ф.Р-2734. – Оп. 1. – Спр. 2. 5. ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 39831. – Т. 5. 6. ЦДАГОУ. – Ф. 1. – Оп. 22. – Спр. 122. 7. Головний державний архів Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ). – Ф. 6. – Спр. 69777-ФП. 8. ЦДАГОУ. – Ф. 1. – Оп. 22. – Спр. 118. 9. Державний архів Київської області. – Ф.Р-4758. – Оп. 2. – Спр. 45. 10. Державний архів Полтавської області (далі – ДАПО). – ДАПО. – Ф.Р-2835. – Оп. 1. – Спр. 2. 11. Гадяцька газета. – 16 квітня 1942. 12. Гадяцька газета. – 5 травня 1942. 13. ДАПО. – Ф.Р-2360. – Оп. 1. – Спр. 8. 14. ДАПО. – Ф.Р-2360. – Оп. 1. – Спр. 10. 15. ДАПО. – Ф.Р-2807. – Оп. 1. – Спр. 6. 16. ДАПО. – Ф.Р-2839. – Оп. 1. – Спр. 1. 17. Державний архів Київської області. – Ф.Р-2362. – Оп. 4. – Спр. 2. 18. Державний архів Черкаської області (далі – ДАЧО). – Ф.Р-52. – Оп. 1. – Спр. 1. 19. Державний архів Херсонської області. – Ф.Р-1501. – Оп. 3. – Спр. 8. 20. ДАЧО. – Ф.Р-1351. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 10.

Алексей Гончаренко

**ИМУЩЕСТВЕННЫЕ ПРАВООТНОШЕНИЯ МЕСТНОГО НАСЕЛЕНИЯ
РЕЙХСКОМИССАРИАТА "УКРАИНА": ПРОБЛЕМЫ ОБОЗНАЧЕНИЯ ГРАЖДАНСКОГО
СТАТУСА И АНАЛИЗ НОРМАТИВНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ**

В статье рассматривается проблема обозначения статуса гражданско-правовых отношений местного населения Рейхскомиссариата "Украина". Основное внимание уделяется практической деятельности оккупационной администрации в сфере гражданско-правовых отношений, а также анализу нормативно-правовой базы, на основе применения которой проводилось регулирование владения, использования и распоряжения имуществом.

Ключевые слова: оккупационный режим, Рейхскомиссариат "Украина", гражданско-правовые отношения, имущественные правоотношения.

Oleksiy Goncharenko

**THE PROPERTY RELATIONS OF THE LOCAL POPULATION REICHKOMMISSARIAT UKRAINE:
PROBLEMS OF DEFINITION OF CIVIL STATUS AND LEGAL ANALYSIS**

The paper examines the status of civil legal relations of the local population reichkommissariat "Ukraine", particularly in the property of their segment. The focus is on practical activities of the occupation administration in civil society relations and the analysis of the regulatory framework, based on which application was performed to regulate relations of possession, use and dispose of property.

Key words: occupational regime, Reichskommissariat "Ukraine", civil relations, property relations.

УДК 94 (477)**Світлана Давидович**

**РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ АГРАРНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ РАДЯНСЬКОЇ
ВЛАДИ НА СТАНИСЛАВІВЩИНІ**

У статті проаналізовано етапи становлення соціалістичного способу виробництва в сільському господарстві краю, методи, форми і наслідки командно-адміністративної системи управління.

Ключові слова: націоналізація, колгоспи, бригади, партапарат, селянство.

"Соціалістичне будівництво" в регіоні докорінно змінило як політичну систему суспільства, так і традиційні методи господарювання, що склалися століттями. Апробована в СРСР модель модернізації суспільства – радянізація, переносилася на Прикарпаття. Радянізація базувалася на відвертому насильстві й зламі усталених звичаїв і традицій. До стандартів політичної системи СРСР здійснювалася уніфікація господарського життя. Невід'ємними складовими цього процесу були націоналізація землі, промисловості та природних ресурсів; ліквідація приватновласницького сектору; одержавлення продуктивних сил села – створення соціалістичних господарств (радгоспів, машинно-тракторних станцій, колгоспів); директивне втручання у сферу освіти, культури, релігії тощо.

Село західних областей України викликало зацікавлення багатьох дослідників. Вітчизняні науковці – В. Баран [1], М. Вівчарик [2], Ю. Войцехівський [3], П. Когут [4], Г. Кривчик [5], О. Мальярчук